Wyrestaurował i na nowo oprawił introligator Jan Wyżga w r. 1936. Na dawnej oprawie zanotował K. Estreicher: „Druk ten znalazłem w oprawie książki archiwalnej". – Dawna sygnatura: Cim. IX. c. 22. Wedle L. Bernackiego jest to „Raj duszny" (polski „Hortulus animae"), drukowany w Krakowie u H. Vietora ok. r. 1530; zob. L. Bernacki, Pierwsza książka polska, Lwów 1918, str. 98 nn.

Raj duszny
ok 1530

człowieká? Rzekł on. Nie iestem. Y st
sludzy y służebnicy v ogniá/bo zimno
to/y grzali sie. Y był też snimi y piotr
iac y grzeiac sie. A biskup pytał Iezusá
zwolenikoch iego/y o náuce iego. Odp
wiedział iemu Iezus. Jaciem iáwnie
żał światu/y ia záwsse náuczałem wbo
nicy y wkościele/gdzie sie wssytcy żydow
zchodzili/á pokątnie nie mowiłem nic.
co mie pytass? Pytay tych ktorzy słyss
com im mowił. Otoć ci wiedzą com ia
wił. A gdy to wyrzekł/ieden z slug sto
dał pogębek Iezusowi mowiąc. Y ták o
powiádass biskupowi? Odpowiedział n
Iezus. Iestlim źle rzekł/wyday świád
two o złym/á iestli dobrze/czemuż mie
iess? Y posłał go Annass zwiazánego
Káifassá biskupá. A Ssymun piotr sto
grzał sie. Y rzekli mu. Snadźieś y
zwolenikow onego iest? A on záprzał
rzekł. Nie iestem. Rzekł mu ieden z bisk
pich slug przyrodzony onego ktore vc
Piotr vcho. A zażem ia ciebie nie widzi
wogrodzie snim. A zásie piotr záprzał
nátychmiast kur zápiał. Y przywiedli

od Káifaſſá ná ratuſs/á było rano/á
niewesſli ná ratuſs/iż by ſie nie pomá
ále iżby pożywáli ... ycn. Y wy
Piłat knim precż ... kár
owiádacie przećiw temu ... i
owiedźieli y rze ... to
nik/niewydálibychmy ... Y rzekł
Piłat. Weźmicie go wy/á podług za
u wáſſego ſędźcie go. Y rzekli iemu ży
pie. Nam ći nie ſłuſſno zábiyáć kogo
by mowá Iezuſowá wypełniłá ſie/
ą mowił/dáiąc znák ktorą śmiercią
ł vmrzeć. Y záſie wſſedł ná ratuſs Pi
y wezwał Iezuſá/y rzekł iemu. Y ty
o krol żidowſki? Odpowiedźiał Iezus
am od śiebie to mowiſs/czyli drudzy
wiádáli tobie o mnie? Odpowiedźiał Pi
zaciem ia ieſt żyd? Lud twoy y bi
pie twoi wydáli mi ciebie/y coś vczy
Odpowiedźiał Iezus. Kroleſtwo mo-
ie ieſt ſte° świátá/bo by było ſte° świá
kroleſtwo moie/ſłużdy moi wżdy by
lczili/iż bych niebył wydan żidom. Ale
aż kroleſtwo moie nie ieſt ſtąd. Y rzekł
Piłat. Wiecęś ty wżdy krol? Odpo-

wiedźiał Iezus. Ty mowiſs iżem ia i
krol. Ia ná to národźiłem ſie/y ná to
przyſſedł ná świát/iż bych świádectwo
dał prawdy. Bo wſſelki ktory ieſt z praw
dy ſłucha głoſu mego. Rzekł iemu Piła
Co ieſt prawdá? A gdy to rzekł/záſie
ſſedł do żydow/y rzekł im. Ia nienáy
ie wnim żadnego przyczyny. A y macie
zwyczay iżbych wam iednego wypuśc-
w wielike noc. Y chcecie iżbych wam
puśćił krolá żydowſkie°? Y záwołáli w
cy rzekąc. Nie tego ále Bárrábaſſá. A b
ten Bárrábaſs łotr. Tedy iął Piłat Ie
ſá y vbiczował. A rycerze vplotwſſy ko
ne z ćirnia/włożyli ná głowe iego/á w
dźienie páwłoczne oblekli go. Y przyſtę
wáli kniemu y mowili. Bądź pozdrowi
krolu żydowſki. Y dawáli mu pogębki.
wyſſedł záſie Piłat ná dwor y rzekł i
Otoć go ia wywiode tu ná dwor wam
byśćie vználi iż żadney nienáyduię
przyczyny. Y wyſſedł Iezus noſſ
wą korone/y páwłoczn ... ien
im. Oto człowiek. A gd
powie y ſłu ... o/wołá

…żyżuy go. Rzekł im Piłat. Weżmicie go
…/á vkrzyżuycie/bowiem ia nie náydu-
…oniem przyczyny. Odpowiedzieli iemu
…owie. My żakon mamy/y podług żako
…ma vmrżeć/bo ſie ſynem bożym czy-
… A gdy vſłyſſał Piłat te mowe/wie-
ſie lęknął. Y wſſedł ż[illegible] ná ratuſs/y
…ł ku Iezuſowi. Skąd[illegible]yś? A Iezus
odpowiedział mu. Y rz[illegible] iemu Piłat.
…ie nie odpowiádaſs? Nie wieſs iż moc
…m vkrzyżowáć cie/á y moc mam wy
…ćić cie? Odpowiedział Iezus. Nie miał
…mocy náprzećiw mnie [illegible]oney/byc nie-
…o dano żwirzchu. Dla tego ktory mie
…dał tobie/więtſſy grzech ma. A ſtąd żá
… Piłat wypuſćić go. A żydowie wołá-
…żeląc. Ie[illegible]li tego wypuſćiſs/nie ieſteś
…yaciel Ce[illegible]ki. Bowiē wſſelki ktory ſie
…lē czyni/przećiwi ſie ceſárzowi. A piłat
… ſłyſſa[illegible] mowy/wywiodł ná dwor
… [illegible] ná ſtoleu ná mieſcu ktore
… Likoſtratos/á po żydowſku Gá-
… [illegible]wánie wielkonocne iá-
… [illegible]/y rzekł żydom. Oto
… [illegible]łáli. [illegible]mi/weżmi/

vkrzyżuy go. Rzekł im Piłat. Krolá wáſſe
go vkrzyżuię? Odpowiedzieli biſkupowie.
Nie mamy krolá iedno Ceſárzá. Tedy wy
dał go im iżby był vkrzyżowan. Y przyię
li Iezuſá y wywiedli go/á nioſąc ſobie
krzyż/przyſſedł ná to mieſce ktore zwano
Łyſe/á po żydowſku Golgátá gdźie go v-
krzyżowáli/á ſnim drugich dwu y ſtąd y
żowąd/á wpoſrodku Iezuſá. Y nápiſał na
pis Piłat/y włożył nád krzyż. A było ná
piſano. Iezus názáráńſki krol żydowſki.
A ten nápis wiele żydow czło/bowiem bli
ſko miáſtá było mieſce gdźie vkrzyżowan
ieſt Iezus. A było nápiſano po żyd[illegible]wſku
Greeku/y po łáćinie. Y mowili Piłatowi
biſkupowie żydowſſczy. Nie piſs krol ży-
dowſki/ále iż ten mowił/krol ieſtem ży-
dowſki. Odpowiedział Piłat. Com nápi-
ſał tom nápiſał. A rycerze gdy go v[illegible]rży-
żowáli/wźieli odźienie iego/y vczynili czte
rzi cżeſci/káżdemu drabowi czeſć/y ſuknią
A byłá ſuknia nie ſſytá żwirzchu tkána
przez wſſytko. Y mowili ſpołem. Nie kray
my iey/ále puſſczaymy loſy o nie czyiá
ma być. Iżby ſie piſmo nápełniło ktore

mowi. Rozdzielili odzienie moie ſobie/á o
odzienie moie puſſ[illegible]ili loſy. A rycerze v-
czynili to. Y ſtały podle krzyżá Jezuſowe
go mátká iego/y ſioſtrá mátki iego Má-
ria Kleofe y Mária Mágdálená. A gdy
vyzrzał Jezus mátkę y zwoleniká ſtoiące-
go ktorego miłował/rzekł mátce ſwoiey.
Niewiáſto oto ſyn twoy. Potym rzekł
zwolenikowi/oto mátká twoiá. A od oney
godziny wziął ią zwolenik zá ſwoię. Po-
tym wiedząc Jezus iż ſie wſſytko ſpełniło
iż by ſie wypełniło piſmo rzekł. Prágnę.
A był ſąd poſtáwiony octu pełny. A oni
geb[illegible]pełną octu/yzopem obłożywſſy/dá-
li ku [illegible]uſtam iego. A gdi vkuſił octu Jezus
rzekł. Popełniło ſie ieſt. A ſkłoniwſſy gło-
wę/wypuſcił duchá. ✠ A żydowie iż zgo
towánie było iż by niezoſtáły ná krzyżu
ciá[illegible] wdzień ſwięty. Bowiem był on wiel
ki dzień ſobotni/proſili Piłatá iżby były
połamany goleni ich á byli z ięci. Y przy-
ſſli drabi/á pirwego goleni złamáli y dru
giego ktory był vkrzyżowan ſnim. A do
Jezuſá gdy przyſſli/á vyrzeli go vmárłe-
go nie złamáli iego goleni/ále ieden z ry-

cerzow włocznią bok iego otworzył/á ná
tychmiaſt wyſſłá krew y wodá. A ktory
widział ſwiádectwo wydawał/á prawdzi
we ieſt ſwiádectwo ie°. A on wie iż praw
dziwe rzeczy mowi/iżbyſcie y wy vwie-
rzyli. Bowiem ſie to ſtáło iżby ſie piſmo
wypełniło. Koſci nie połamiecie wniem. A
záſię drugie piſmo mowi. Oglądáią ktore
go krzyżowáli. A potym proſił Piłatá Jo
zeph od Arymátyey/dla tego iżby[illegible] zwole
nik Jezuſow/táiemny dla boiáźni żydow
ſkiey/iżby wziął ciáło Jezuſowo. Y dopu
ſcił Piłat. Y przyſſedł y wziął ciáło Jezu
ſowo. Y przyſſedł tesz y Nykodem ktory
był przyſſedł do Jezuſá wnocy napirwey
noſſąc zmieſſánie mirry y áloes iákoby
ſto funtow/y wzięli ciáło Jezuſowo/y
związáli ie przeſcirádły z máſciámi/iáko
zwyczay ieſt żydom grześć ſie. A był ná
mieſcu gdzie vkrzyżowan ieſt ogrod/á ná
ogrodzie grob nowy/wktory[illegible]n ieſſcze nik[illegible]
nie był położon. A tám dla [illegible]otowánia
żydowſkiego/bo bliſko był g[illegible] włoży[illegible]
Jezuſá. Chwałá bądź bogu.

Poczynáią ſie ſiedm pſálmow [illegible]

...návrzeciw... siedmi grzechom smiertelnym.

P...stáń łáskáwy Jezu kryste w-
...moży nas/á wybaw nas dla
imienia... twego swietego ku żywotu wiecz-

nemu Amen. Chwalimy cie pánie Jezu
kryste y błogosłáwimy tobie/iżes ty przez
krzyż swiety twoy odkupił swiát. W koż-
dym vciśnieniu y smętku wspomoży nas
nałáskáwssa dziewice Mária. Pánie wy
słuchay modlitwe moie/á wołánie moie
niechay ktobie przyidzie. Swiety boże.
Swiety mocny. Swiety nieśmiertelny
Ozmiłuy sie nád námi. Hymná.
Ochu swiety rácży przydź knam/du-
sse twoich náwiedź sam/ráczyż swą łáską
nápełnić/sercá ktores raczył stworzyć. Ty
ieś sam nász pociesszyciel/dárow boskich
nádárzyciel/studnia żywa ogień miłosć/y
wssytká niebieska rádosć. Siedmiorákie
dáry dawasz/ręką boską ty sam władasz/
co nam był ociec obiecał/toś ty iuż miło
siernie dał. Oswieciż násse ciemnosci/w-
sercá nam náley miłosci/rácz vmocnić ná
sse ciáło/ábowiem bárzo struchláło. Od
nieprzyiacielá rácz sszczyćić/pokoiá swego
vżyczyć/á sam rácz chodźić przed námi/
bowiem pobładzimy sámi. Day nam we
soła zapłáte/bysmy mieli kożdą cnote/
rácz dáć zgode miłowánie/...

ne gabanie. Ukaż droge oycá poznáć/y
syná iego miło...c/ciebie też duchá świe-
tego wierzyć śnimi bogá iednego. Chwa
łá badź oycu żywe^v y z synem duchu świe
temu/áby nam syn przezeń posłał/iáko
był przed tym obiecał: Antyfoná. Nie

Pánie (wspominay pánie. Psalm.
nie wpopedliwośći twoiey bákay
mie: áni wgnyewye twoim kárzy mie.
Smiłuy sie nádemna pánie izeciem nie-
mocen: vzdrow mie pánie ábowiem sie zá
smęćiły kośći moie. Y dusszá moiá zásm..
ćiłá sie bárzo: ále ty pánie iáko długo. O
broći sie pánie á wyrwi dusse moie: zb..
mie dla miłośierdzia twego. A bow..
nie iest wśmierći ktoby pámietał ciebie. á
wpiekle kto sie tobie spowiedáć bedzie.
Prácowałem wstekániu moim: bede v-
mywał po wszytki nocy łoże moie/łzámi
moimi pośćiel swoie pokropie. Zásmęći
ło sie od popedliwośći oko moie: zástárza-
łem sie miedzy wssemi ...nieprzyiacielmi mo
imi. Odstepcie ... wszytcy ktorzy
czynicie nieprawość: bo...iem wysłuchał
... mego. Wysłuchał pan

...nie/pan modlitwe moie przyiął.
...ią sie y zásmęcą sie prętko wszyt-
...nieprzyiaciele moi: ob...cą sie y záptą-
sie bárzo ry. Ro. Chwałá oycu y sy-
.. y duchu świetemu: iáko byłá nápocząt
ku y ninie y záwżdi y náwiek wiekom A.
Swięty boże. Swięty mocny. Swię-
ty y nieśmiertelny smiłuy sie nád námi.
Zdrowás Maria miłośći pełna. Psalm.

Błogosłáwieni ktorym odpusszczony
są nieprawośći: á ktorych zákryty są
grzechy. Błogosłáwiony mąż ktoremu
pan nie policzał zá grzech: áni iest wduchu
iego zdrádá. Yżem milczał zástárzáły sie
..śći moie: gdym wołał przez cáły dzień.
I bowiem we dnie y w nocy vciążyłá sie
nádemną ręká twoiá: náwroćiłem sie wne
dzi moiey gdim był kłot tarnem. Grzech
moy wiádomym tobie vczynił: á niespra-
wiedliwośći moiey od ciebiem nie zákrył.
Rzekłem wypowiem náprzećiw sobie nie
spráwiedliwość moie pánu: á tyś odpuśćił
nieprawość grzechu mego. Zá te bedzie
sie modlić ktobie wsselki świety: wczás po
dobny. A wssákoż w wylaniu wod mno-

gich:ktiemu sie nie przybliżą. Wy ieś v-
cieczká moiá od smetku mego ktora mie
ogárnelá: rádość moiá wyrwi mie od ob-
stepuiących mie. Rozum tobie dam y ná
vczecie ná drodze tey ktorą poydziesz: vmoc
nie nád tobą oczy moie. Niechcieycie być
iáko koń y muł: wktorych nie mász rozu-
mu. Głowią y vzdą scisniay czelusci ich:
ktorzy nieprzybliżáią sie ktobie. Wiele bi-
czow grzesznych/ále nádzieie máiącego w
pánie miłosierdzie ogárnie. Weselcie sie
wpánie á ráduycie sie spráwiedliwi: á wielb
cie sie wszyscy práwego sercá. Chwałá
oycu y synu y duchu swietemu: iáko byłá
ná początku y ninie y záwżdy y ná wiek
wiekom Amen. Swiety boże. Swiety
mocny. Swiety niesmiertelny: smiluy sie
nád nám. Zdrowás mária łáski. Psalm.

Pánie nie wpopedliwosci twoiey bá-
kay mie: áni wgniewie twoim ká-
rzy mie. Abowiem strzáły twoie powią-
zły we mnie: á vtwirdziłes nádemną reke
twoie. Nie mász zdrowia wciele moim
od oblicza gniewu twego: niemáią pokoiá
kosci moie od oblicznosci grzechow moich

Abowiem złosci moie nádeszły są głow[illegible]
moie: iáko brzemie ciezkie vciążyły sie
demną. Zgniły sie y skáziły sie b[illegible]
moie: od oblicznosci niemądrosci m[illegible]
Nedznym sie stał y skrzywionem ál[illegible]
końcá przez cáłym dzień zásmuconym[illegible]
dził. Abowiem biodrá moie nápeł[illegible]
są nágrawánia: y nie mász zdrowia [illegible]
le moim. Vdręczonym y vpokorzo[illegible]
stałem sie bárzo: ryczałem od stekán[illegible]
cá mego. Pánie przed tobą wszytká żą[illegible]
moiá: á stekánie moie przed tobą nie iest
skryto. Serce moie zásmęciło sie: opusci-
łá mie moc moiá: y swiátłosci oczu mo-
ich/y tey niemász zemną. Przyaciele moi
y bliscy moi: náprzeciw mnie sie przybliży-
li y stáneli. A ktorzy podle mnie byli zdá-
leká stáneli: y silili sie ktorzy szukáli dusse
moiey. A ktorzy wynáydowáli złosci mo
wili mi są proznosci: á zdrády przez cáły
dzień rozmysláli. Alem ia iáko głuchy
nie słuchał: á iáko niemy nie otwarzáiąc
vst swoich. Y stałem sie iáko człowiek nie
słyszący: á nie máiąc wusciech swoich od-
poru. Abowiemem wtobie dufał pánie:

wyskuchasz mie pánie boże moy. Bo-
mem rzekł áby niegdy niewesielili sie
mna nieprzyiaciele moi: á gdy sie po
ią nogi moie náprzeciw mnie wiele
oili. Abowiemem ia ná karánie go-
á bolesc moiá przed oblicznoscia mo-
wżdy. Bowiem nieprawosc moie
ezy bede myslił zá grzech moy. A
yiaciele moi żywa y potwirdzeni sa
mna: y rozmnożeni sa ktorzy mie nie
oidzieli nieprawie. Ktorzy oddawáia
złe zá dobre: omawiáli mie iżem násládo-
wał dobroci. Nie opusszczay mie pánie bo
że moy: nieodchodzi odemnie. Chwałá
oycu y synu y duchu swietemu: iáko byłá
ná początku y ninie y záwżdy y ná wiek
wiekom Amen. Swiety boże. Swiety
mocny. Swieti niesmiertelny smiłuy sie
nád námi. Zdrowás María łáski. Psalm
Smiłuy sie nádemna pánie boże: we-
dług wielkiego miłosierdzia twego.
Y podług mnostwá lutosci twych: zgład-
nieprawosc moie. Odtichmiast omyi mie
od nieprawosci moiey: á od grzechu moie-
go oczysci [illegible] [illegible]bowiem ia nieprawosc

ná/od rodzicow prowádzoná/we trzech le-
ciech bogu daná. Iák oliwá swa tłusto-
scia/wszytko przewyssa y też płodnoscia/
ták María cnotliwoscia/przewyssa wssyt-
ki y swiatoscia. María mátko wssey lu-
tosci/łáski pełna y miłosci/ktobie grzessni
wołamy/rácz sie smiłowác nád námi.

Boże wssechmogacy y Modlitwá.
wieczny/ktorys naswietssa María/
mátke syná twego/kosciol duchá swietego
raczyłes by byłá po trzech leciech do koscio
łá ofiárowaná Rácz dác prosimy cie/iż
my ktorzy chwalimy swieto iey ofiáro-
wánia do kosciołá/bylibysmy godni być
kosciołem/wktorim by ty raczył miesskác
Przez tegoż páná nássego Jezu krystá sy
ná twego/ktory społa żywie y kroluie w-
iednosci duchá swiete° náwiek wiekom A.

Oto pan Modlitwá wádwent.
przyidzie/y wssycy swieci ie° snim/
á bedzie czásu onego swiátłosc wielka alle
luia. V. Oto vkazał sie pan na obłoku iá-
snym: A snim tysiace swietych. Modlitwa
Swmnienia násse prosimy miły pá-
nie náwiedzáiac rácz oczyscić/iż gdy

przyidzie pan Jezus kriſtus ſyn twoy/pan
náſs ze wſſytkimi ſwietymi ſwoimi. Mo
dlitwá wdzieki naczyſtſſego poczecia pán=
ny máriey.

O Naczyſtſſa/namiło= ſiernieyſſa pánno/mátko boża/dzie
wice od wiekow przezrzana/kościele troy=
ce ſwietey. Pánno przed porodzenim/przy
porodzeniu/y po porodzeniu. Wielka á wy
ſoka łáſká bogá wſſechmogacego ieſt wla
na wduſſe twoie naſwietſſą/iż cie bog w=
ſſechmogacy raczył záchowáć od grzechu
pirworodnego/gdyż to bárzo ſłuſſno było
iż by przybytek tákiego páná/ſtworzyciela
niebá y ziemie miał być wſſechnaczyſtſſy
A przeto dla tey łáſki ktorą ſtobą pan bog
raczył vczynić/iż cie krom wſſelkiey zmá=
zy raczył záchowáć. Rácz miła pánno o=
ſobną łáſkę nádemną vkázáć/iżbych był
wybáwion od gniewu bożego/od grzechu
wſſelkiego. A przez twoie pomoc/rácz mi
ná tym ſwiecie dáć poczeſne pożywienie/
obronę od wſſytkich nieprzyiaciol moich.
Y rácz mie miła pánno wyſłucháć we
wſſytkich prozbach moich. A po ſmierći
nie rácz oddáláć mnie grzeſſnego od pozy=

oney chwały ktora ieſt ná wyſokoſći zſobą
nas raczy przewieźć Amen. Modlitwá ku
pánnie Máriey o národzeniu ſyná bożo.

S Wieta Mária mátko páná náſſego
Jezu kryſtá. Ciebie chwalę/ciebie
czcie/ciebie błogosłáwie/wto naſwietſſe
národzenie iedynego ſyná twego. Chwalę
wielmożnoſć y powyſſenie twoie. Chwa=
lę dziewictwo twoie. Chwalę doſtoyne za
ſługi twoie/iżeś ty ſámá byłá godna mie
dzy wſſytkimi niewiáſtámi/páná y ſtwo
rzyciela niebá y ziemie porodzić. Chwalę
błogosłáwione wnątrznoſći twoie/ ktore
nosiły bogá y człowieká. Chwalę błogo=
ſłáwiony żywot twoy/wktorym pan Je=
zus kryſtus przebywał. Chwalę nacud=
nieyſſe pierśi twoie/ktore karmiły zbáwi
ciela ſwiátá. Y proſſę cie nabłogosłáwniey
ſſa bogárodzico dziewico ſwieta Mária
przez miłoſć iedynego ſyná twego/ktore=
goś tey nocy ná zbáwienie moie/y wſſyt=
kich weń wierzących porodziłá/áby mie
raczyłá wyſłucháć y wſpomoc we wſſyt=
kich potrzebach y vćiſkoch duſſe y ciáłá/á
nie opuſſczay mie bez wſpomożenia ſwe=

go o dziewico naswietssa wone godzine
strássna/kiedy dussá moiá wynidzie zściá-
łá mego. Ale przez twoie zasługi swiete/iż
bych piesprecznie przyssedł przed oblicznosć
boża/gdzie bych dostoien był ogledáć na-
słodssego syná twego/á snim miec rádosć
wieczna bez końcá Amen. Modlitwá w-
dzień poswiacánia kosciołá.
O Iá-
ko strászliwe iest miesce to/záiste
nie iest tu ina rzecz/iedno dom boży á vlicz
ká niebieska. ℣. Toć iest dom páński moc
no zbudowany: Dobrze postáwion iest ná
P Anie (mocney opoce. Modlitwá.
boże wssechmogacy/niewymow-
nego miłosierdzia/ktory masz lutość nád
wssytkimi/á niechcesz izby kto zginał. Ná-
ssymi modlitwámi ciebie pokornie prosi-
my/iż by nam łáskáwie raczył odpuscić
wssytke násse złosć/dla ktoreiechmy ciezko
wtwa mierziaczke wpádli/á záprzyczynie
nim błogosłáwioney y chwálebney dzie-
wice Máriey ze wssytkimi swietymi y án
ioły twoimi. Rácz nam niedostoynym
grzessnym miłosiernie dáć zupełne otrzy-
mánie/á pożywánie odpustow y dobro-

dzieystw tego kosciołá/y inych kosciołow/
y wssytkiego inego dobra/ktore bywa ofiá
rowano po wssytkim swiecie naswietsse-
mu imieniu twemu. Przez tego ktory ma
przydz sedzić żywe y vmárłe y swiát przez
ogień Amen. Poczyna sie náuká spowie-
dánia iáko sie k[illegible] ma spowiádáć/á kto-
N A- rych [illegible]echow/bo rozmáitych.
przod słussn[illegible] wiedzieć/iż kożdi krze
scijánin z przykazánia kosciołá swietego
powinien przynamniey ieden raz w rok
przyiać ciáło páná nássego Iezu krystá.
A przeto kto ma [illegible]ystepić/musi sie pir-
wey pilnie zgotowáć/á spráwić rzadna
skrucha/spowiedzia dostáteczna/y vmy-
słem dosić vczynienia/ták iż ma być spo-
wiedz vstna/skruchá wsercu/á dosić vczy-
nienie vczynkiem. Abowiem podług przy-
rodzenia z czego sie co rodzi/wto sie zásie
obráca. Iáko człowiek rodzi sie z ziemie/y
wziemie sie zásie obraca. Tákież też iż w[illegible]
ki grzech/álbo bywa sercem/álbo vsty/ál-
bo vczynkiem. Przeto ieslis z[illegible]essył my-
słą złą nierzadna/nieczystym [illegible]ubowánim
Zásie masz bogá [illegible]obtágáć [illegible]rdecz[illegible]

ſkruſſenim. Ieſtliś mową nieroſtropną
zgrzeſſył/tedy ſie grzechu vſty ſpowiaday.
Ieſtliś vczynkiem pyſſnym wyſtąpił prze
ćiw pánu bogu/tedy ſie maſz poddáć po=
kornym doſić vczynienim przeciw miłemu
bogu. Skruchá ieſt ći Dobrowolne o=
mierzenie grzechow z u[illegible]yſłem ſpowiádá=
nia y doſić vczynien[illegible] Przeto iżby czło=
wiek ſkruchy náby[illegible]ma náprzod báczyć
ſzkodę grzechu/iż przezeń ſtrada błogoſłá=
wionego widzenia ſwiętey troyce/á bywa
wydziedziczon ſkroleſtwá niebieſkie°/y od
łączon od roſkoſſneg[illegible]towárzyſtwá wſſit
kich ſwiętych. Wtore [illegible] báczyć w iákie złe
vpadł przez grzech/iż wſſytki ſwe záſługi
potráćił/á co kolwiek działa dobrego bę=
dąc wgrzechu/nic mu nie ieſt pożyteczno/
bo duſſę ſwoią zábiyá/á nád to/czeka go
wieczne potępienie. Trzecie ma báczyć gorz
kiey ſmierći / vcyſnyenye / dyabelſka ob=
[illegible]znoſć / cyężkość á ſrogość ſpráwyedli=
[illegible]wego ſadu boſkiego z tákiego rozpámyetá
[illegible]/r[illegible]e práwa ſkruchá y rozmyſle=
nie grze[illegible]/ktore grzechy wſſytki ná ſpo
[illegible]dzi[illegible]być [illegible]yádany. A przetoż

ſie niedał. Dobrodzieyſtw niewdzięczenem
był. Y iákom kolwiek pychą zgrzeſſył/da
wam ſie winien y żal mi grzechow moich
Grzeſſy. Spowiedź z łákomſtwá
Z tem też grzechem żądzey y łákom
ſtwá/iżem nierządnie bogactw/czći/pie
niędzy y vrzędow żądał/y onym miłowa
Rzeczym cudze ſobie przywłaſſczał/drap
ſtwem/fałſſem/zdrádą/łgánim/ złodziey
ſtwem/gwałtem/dla ſkąpoſći ſobie y bliz
nim potrzebnych potrzeb nieopátrzył. Vb
gich y potrzebuiącychem nie wſpomaga
Iáłmużnym nie dawał. Dla bogactw
cżciam y vrzędom táko ſwieckim iáko
duchownymem zábi[illegible]ał:wyſługował/
pował. Dla lichwy pieniędzym pożycza
Cudzołoſtwám prze pieniądze pełnił. N
ſprá[illegible]iedliwiem prze álbo żáłoby prow
dził. Nieſpráwiedliw[illegible]m ſądził. Dl
row ſpráwiedliwoſćiem opuſſczał. Fáł
wiem świádſſył. Koſtki y ine igry prze z
igrałem. Nieſpráwniem dla dárow pr
ſięgał. A iákom kolwiek zgrzeſſył/pożyw
ſwoy nierządnie mnożąc/dawam ſie w
nien pánu bogu. Spowiedź z nieczyſto

D Jły oycze zgrzeſſyłem grzechem
niecżyſtoty/iżem z myſlenia/z ko=
ánia pomázánia ſwego ciáłá miał/ſło=
..n nieczyſte mowił. Na rzecżym nie=
..dne pátrzył/á wnich lubowánie miał.
..ewiaſtem ſie dotykał/obłápiáiąc/cáłu=
../y niegdi vczynki cieleſne ſnimi czyniąc
nierządnie ie miłuiąc/cudzołożąc/gwał
/ſwego ciáłá niepoczeſnie ſie dotykáiąc
..ákom kolwiek zgrzeſſył/dawam ſie wi
G Rze= nien. Spowiedz z zazdroſci.
chem zazdroſci zgrzeſſyłem/iżem
..ſławy/y dobrego mienia prze zazdroſc
..niemu nie życzył. A gdziem mogł rá=
..łowem/y vczy..em przekáził/z iego
..dy/znieſſczeſcia/y ze złey przyczczeiem
..veſelił. A zſſczeſcia záſie y z dobre° mie
..go/miałem żal. Y iákom kolwiek.
..grzeſſy= [Sp]owiedz z obżárſtwá.
.. łem grzechem obżárſtwá/iżem go=
..e iedzenia y picia czeſto vprzedzał/w=
..niachem przebierał/ſmákim wymy=
..więcey niżli potrzebá iedząc y piiąc
.. zrzucenia. Jne też ku opilſtwu przy
..iąc/drogo karmie przyprawiáiąc. Bo=

telnym być. Bądź miły iezu łáſkaw wſſit
kim rodzicom á przyrodzonym m..im/kto
rec tobie dziś polecam. A przez twoie prze
naczyſtſſą mátuchne/ták żywym iáko v=
mártym day odpłáte wieczną/á duſſam
wſſitkich wiernych zmártych rácz dáć wy
zwolenie zmąk/y żywot wieczny Amen.

Druga modlitwá o bożym národzeniu.

P Anie Jezu kryſte rácz przyiąć mo=
dlitwy moie/ſługi ſwego grzeſſne=
go zá duſſe oycá mego/mátki moiey/y zá
wſſytki wierne/żiwe y vmárłe/ktorzy mie
grzeſſnego oſoong łáſka znádchn...ia twe
go miłowáinia/y zá ony ktorzy wmym to
wárzyſtwie byli/ktorzy mie niecżego do=
bre° náucżyli/álbo niedoſtátki moie wſpo
magáli/y ktorzy prze mie wniekt..i grzech
vpádli/álbo dziáłác dobrze zámieſſkáli/á=
by łáſka twego naſwietſſego národzenia/
pożytecżna byłá wſſytkim krzeſciiánom
żywym y vmártym ku zbáwieniu duſſe
y ciáłá/tu y ná onym ſwiecie/ábocieſmeś
ty ſyn bogá oycá iedyny/dziś zdziewice Má
riey cieleſnie národzony. Tyś wódzoy prá=
wey ſwiátłoſci. Tys páſtyrz trzody ſwey.

Tyś ſłońce wierzących/drogá błądzących.
Tyś ná[illegible]czyciel pogánow. Tyś powyſſony
nád wſſytki krole. Tyś duchá świete° ſpeł
nienie. Ty pánuieſs wſſemu niebu. Tyś
wieczny ſyn boży. Tyś ná wſpomożenie
ſwoim przyſſedł. Ty [illegible] zpraſſaſs wſſytko
záćmienie. Tyś náſſe [illegible]ſſytko dobre. Ty
oświecaſs wſſytki ludźi/tyś chwałá bogá
oycá. ty trwaſs bez końcá/á kroluieſs zbo
giem oycem náwiek wiekow Amen. Mo-

K Toryś przyſſedł przez dlitwá druga.
[illegible]wot dźiewiczy o pokármie ániel
ſki/r[illegible] mie od moich złośći wybáwić/
Boś dla nas dźiećinne niedoſtátki raczył
przyiąć/wiáslach leżeć/wpieluchach płá-
káć. Zápaliż ſerce moie wſwey miłośći/á-
bych [illegible]áwie mogł miłowáć. O ſłońce
wieczney ſpráwiedliwośći ktoryś raczył ſtą
pić do nas/áby oświećił wſſytkich ćiemno
śći. Obleczon wźprosną oſobę człowiectwá
ku wiecżneieś nas cudnośći przypráwił/
z czego ſie ánieli weſelili/y to pienie ſpie-
wáli. Chwałá ná wyſokośći bogu/á ná źie
mi ludźiom pokoy dobrey woley. Ráczyż
nam pokoy tu pomnożyć/á potym do

(12) 13

z dobrym rozmyślenim przyſtąpiwſſy do
kápłaná/pokłeknąwſſy/nábożnye ták
maſs mowić. Powſſednia ſpo-

I A winny á bárzo grzeſſ- wiedź.
ny człowiek ſpowiádam ſie bogu wſſech-
mogącemu y błogosłáwioney pannie ma
riey y wſſytkim świetym/y tobie oycze
moy duchowny iżem bárzo zgreſſył od
godźiny ktoreiem počzął grzeſſyć áż do
dźiſieyſſego dniá/ śmyertelnie/powſſed-
nie/przyzwolenim/kochánim rádą/mowie
nim/widzenim/ſłyſſenim/vkuſſenim/po-
wonienim/dotykánim/opuſſczánim/y do-
puſſczánim náprzećiw bogu oycu wſſech-
mogącemu/przez krewkość przyrodzenia/á
náprzećiw mądrośći tego/przez niewiádo-
mość y ślepość duſſe moiey. Náprzećiw du
chu świetemu/przez złość/krnąbrność/ro-
ſpácz/wolą grzeſſenia y zwyczáiem/táko
żądzą y miłośćią nierządną/táko [illegible]oiąż-
nią służebną y świecką/przez v[illegible]anie
prawdy/przez nienawiść miłośći b[illegible]kiey/
y przez vmyſł niepokutowánia. Y dawam
ſie winien iżem zgrzeſſył przećiw bogu me
mu/myślą/mową/y vczynkiem. Spo-

Cc 6

N Apirweiem zgrze- ſwiedź z myſli.
ſſył myſlą/iżem o cieleſnych lu[illegible]
ſciach/obżárſtwá/nieczyſtoty/świeckie czci
pychy/bogáctwá rozmyſlałem/á żądałem
ich mieć. Pl[u]gáwym myſlam przyzwala
łem/á wnichem ſie kochał/táko iżbych był
wiele myſli vczynkiem popełnił/by mie
był ſrom ludſki á boiaźń świecka nieodcia
gáłá. Y też bych był czás y przyſtep ku wy
pełnieniu tych myſli miał. Serce y vmy-
ſłem modlitw mych niemowiłem/bogám
nie chwalił/o bodze y o ſądzie przyſzłym
niemyſliłem. Pokuſy dyabelſkie/świeckie/
y cieleſne dobrowolnie[m] przyimował/y
przyzwalał nieprzeciwiáiąc ſie im. Pom-
ſtym żądał/przyiáźnim nie práwie okázo-
wał/wprzeciwnośćiach moich ćirpliwoś-
ćim nie miał/żadzey ſwegom ſercá náſłá-
dował/á com złego myſlił/tom záwżdy
pod[illegible] ſwey mocy vczynić chciał. Y iá-
kom [illegible]wiek myſlą zgrzeſſył/dawam ſie
wi[nnym y] ſpowiádam ſie. Spowiedź zmo-
M Iły oycze wtore zgrzeſſyłem wy-
mowienim/bom czeſto zbytnie á
[n]iepocześnie mowił/bogám mego y świe-

te iego bluźnił/bogám zuczynkow iego ká
rał/ſwychem złości bronił y ie wymawiał
poprożnicym przyſiegał. Prze łożonym y
bliźnim moim czcim vwłaczał/żywot y
vczynki ich vpornie ſądził y ſ[...]mocił. Slu
bow y obietnicem nietrzymał/y mnogiem
słowy omywał. Fáłſſywem świádectwo
mowił/że złościm łgał. Bliźnim y towá-
rzyſſomem łáiał/przeklinał/niſſymem po
gorſſenie dawał. Wietſſymem pochlebo-
wał/wilkowſtwem/łgarſtwem ichem przi
iáźni nábywał. Zwády/ſwary/á nieprzy-
iáźni rozſiewał. Niepráwiem rádził/dwu-
ieżycznym był/ſamem ſie chwalił/táiem-
nicem polecone wymawiał. Wmowiem
ſwowolny á nieſromieżliwy był. Slubow
bogu y świetimem niepełnił. Wśmiechum
roſpuſtny był. pieśnim niepoczliwe o inych
śpiewał. Słowám błazeńſkie á plugáwe
mowił. Prawdym bożey niepowiádał.
Bliźnichem niekarał. Piſmám świetego
nieczedł. Nie radem ſie ſpowiádał. Bogum
z dobrodzieyſtw iego wednie y wnocy nie-
dziekował. Ku chwale bożey ieżyk leniwy
á ku prożney mowie bárzom roſpuſſezo-

ny miał. Y iákom kolwiek mowieniem zgrzesszył/dawam sie winien pánu bogu/y spowiádam sie.

Spowiedź zuczynkow/á naprzod z pychy.

TRz[illegible] miły oy=cże [illegible]grzesszyłem vczynki/y dziáłanim rozmáicie. A naprzod spowiádam sie iżem zgrzesszył przeciw bogu memu y bliźniemu. Pychą/bowiem osobnym powyssenim chciáł[illegible] nád ine przełożon być/wswoich vczynkoch záwżdym prożney chwały ssukał y wnieiem sie kochał. O bogáctwie/o cżciach/o rodzie/o sláchectwie/o krasie/o sile cielesney nawiecey trzymał/á stych=chem sie chełpił/y przetom ine zániewolniki mieć chciał. Przełożonym nieposlusse=nem był. Karániam koscielnego niedbał. Przykrycíem wkrnąbrnym y vpornym zwyczáiu był. Spowiedzią y pokutam gárdził. Bliźniem swoie wzgardzał. Py=sznym pytáiącym odpowiedał. Swarny á lekki y swowolny wslowiechem był. Wssytki swe myśli/mowy/y vczynki nád inem mieć chciał/towárzysszyć z inymi v=bosszymi gárd[z]iłem. Swem grzechy wy=mawiał/y o niem sie gniewał/kárácíem